

Zver, Nina

(Maribor, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Slovenia)

VPLIV JEZIKA IVANOCY-KLEKLOVEGA TISKA NA JEZIK JOŽEFA HORVATA

Abstract:

In this paper, I want to investigate to what extent Ivanocy-Klekl's journalistic language influenced the preaching language of Jožef Horvat (1880–1932), a Burgenland Croat from Velika Narda, who spent 27 years of his priesthood in Prekmurje. Horvat first sought the foundations of his language in the older literary tradition of Prekmurje, and in the later period he relied on Prekmurje Catholic journalism of the first half of the 20th century (*Novine, Marijin list, Kalendar Srca Jezušovoga*), which he himself spread among his parishioners.

Keywords: Jožef Horvat, preaching language, Prekmurje Catholic journalism, Jožef Klekl sr., history of the Prekmurje language

1 Uvod¹

Na slovenskem narodnostnem ozemlju sta do sredine 19. stoletja sobivali dve knjižnojezikovni normi – v alpskem prostoru osrednjeslovenska (kranjski knjižni jezik z osrednještajersko, koroško in primorsko pokrajinsko različico) in v panonskem prostoru vzhodnoslovenska (prekmurski knjižni jezik in vzhodnoštajerska pokrajinska različica).² Na dvojnični razvoj slovenskega knjižnega jezika je prva opozorila Martina Orožen,³ ki med razlogi za razlikovalne zakonitosti jezikovnih sistemov osrednje- in vzhodnoslovenskega prostora omenja zgodovinske in geografske razmere ter njuno večstoletno državopolitično in cerkvenoupravno ločenost (1094–1919).

Jezikovni razvoj v alpskem in panonskem slovenskem prostoru je potekal vzporedno.⁴ Osrednjeslovenski knjižni jezik so normirali protestanti v 16. stoletju (Trubar, Krelj, Dalmatin in Bohorič), vzhodnoslovenskega pa protestanti v začetku

¹Prispevek je nastal v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 (Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine – vodja programa prof. dr. Marko Jesenšek), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

²Jesenšek 2013. 14–30.

³Orožen 1974.

⁴Jesenšek 2008.; Jesenšek 2013. 11.

18. stoletja (*Mali Katechismus* Franca Temlina, 1715; *Abecedarium szlowenszko* neznanega avtorja, 1725; *Red zvelicsánsztva* Mihaela Severja, 1747). Normo in predpis prekmurskega knjižnega jezika je določil Küzmičev *Nouvi Zákon* (1771), ki je predstavljal jezikovni priročnik oz. »zgod za vse, ki so pisali v prekmurskem knjižnem jeziku«.⁵

Prekmurski knjižni jezik je bil sprva pretežno prisoten v nabožnih besedilih, sredi 19. stoletja pa je stopil iz cerkvenih okvirov in se širil tudi na druge funkcijske zvrsti. Natisnjena je bila priredba Slomškovega priročnika za nedeljske šole, *Zobriszani Szloven i Szlovenka med Múrov i Rábov* (Jožef Košič, ok. 1846), nastala je prva prekmurska zgodovinska knjiga *Zgodbe vogerszkoga králesztva* (Jožef Košič, 1848), Imre Agustič pa je po Košičevi slovnici iz leta 1833 priredil svojo prekmursko-madžarsko slovnico (*Návuk vogerszkoga jezika*, 1876). Dve leti kasneje je izdal prekmurski učbenik za spoznavanje narave (*Prirodopis s kepami za národne šole*, 1878), v obdobju 1875–1879 pa je izhajal njegov *Prijátel*, prvi časopis v prekmurščini.⁶ Z njim se je rodila prekmurska publicistika, ki je temeljila na knjižni tradiciji Küzmičevega *Nouvoga Zákona*. Časopisju, ki je začelo izhajati v drugi polovici 19. stoletja – *Prijátelu, Dobremu Pajdášu* (1899–1922, 1923–1943)⁷ in dvojezičnemu *Muraszombat és vidéke* (Murska Sobota in okolica)⁸ –, se je v začetku 20. stoletja pridružila Ivanocy-Kleklova katoliška periodika: *Kalendar Srca Jezušovoga* (1903–1944), *Nevtepeno poprijéta Devica Marija* oz. *Marijin list* (1904–1941) in *Novine* (1913–1941).

Tišinski župnik in prekmurski narodni buditelj Franc Ivanocy (roj. 1857, Ivanovci, u. 1913, Tišina), ki ga mnogi imenujejo oče prekmurskega naroda, ter njegov kaplan na Tišini Jožef Klekl st. (roj. 1874, Krajna, u. 1948, Murska Sobota), poslanec Slovenske ljudske stranke 1920–29 in t. i. voditelj katoliških Slovencev v Prekmurju, nosita največje zasluge, da se je v obdobju najintenzivnejše madžarizacije na območju ogrskih Slovencev vzpostavila verska publicistika, ki je bila »pomembna za ohranjanje prekmurske slovenske jezikovne in narodnostne identitete konec 19. in v začetku 20. stoletja, ob razpadu avstroogrske monarhije pa so prav Kleklove *Novine* (ob podpori radgonske *Murske straže*) odločilno navduševale prekmurske Slovence, da se prvič v zgodovini tudi upravno in politično združijo z matično Slovenijo v eni državi«.⁹ Ivanocy in Klekl sta bila s svojim ravnanjem zgled tudi drugim katoliškim duhovnikom, ki so pisali prispevke za katoliško periodiko in tako prekmursko ljudstvo oskrbovali z duhovno hrano.

⁵ Jesenšek 2013. 22.

⁶ Ulčnik 2009.

⁷ Od 1899 do 1908 je koledar urejal Jožef Pustaj, od 1909 do 1919 Franc Celec, letnik 1922, naslovljen *Naš slovenski kalendar*, sta uredila Franc Talanyi in Jožef Kološa, nadaljnje letnike (1923–1943) pa je urejal Talanyi (HORVAT 2020).

⁸ Časopis *Muraszombat és vidéke* je izhajal od 1884 do 1919 in od 1941 do 1945. Do 30. 6. 1889 so bili prispevki v časopisu pisani v prekmurščini in madžarščini, od 7. 7. 1889 pa zgolj v madžarščini.

⁹ Jesenšek 2013. 237.

Jesenšek ugotavlja,¹⁰ da so uredniki prekmurskih časopisov *Prijátel*, *Novine*, *Marijin list* in *Kalendar Srca Jezušovoga* v različnih obdobjih sledili različnim jezikovnim konceptom. Agustičev *Prijátel* je ohranjal kontinuum knjižne prekmurščine, jezikovna osnova *Kalendarja Srca Jezušovoga* in *Marijinega lista* je bila knjižna prekmurščina, v kateri so se že prepletale narečne prvine, »*Novine* pa so začele postopoma uvajati enotno slovensko knjižno normo«,¹¹ ki so jo prekmurski pisci spoznavali preko knjig Mohorjeve družbe in Slovenske matice. Jezikovno najboljše in najdoslednejše so po mnenju Jesenška¹² *Novine*, ki so bile v primerjavi z ostalimi časopisi korak naprej tudi z vidika pisave; že od začetka so bile namreč namesto v prekmurskem črkopisu (<cz> = /c/, <cs> = /č/, <sz> = /s/, <s> = /š/, <zs> = /ž/, <ly> = /lj/, <ny> = /nj/) tiskane v gajici, ki pa je ohranjala značilna prekmurska grafema <ü> in <ö>. Katoliškim piscem iz prekmurskega prostora (Jožef Klekl ml., Ivan Baša, Jožef Baša, Štefan Kühar, Jožef Sakovič idr.), ki so sledili Ivanocyjevemu kulturno-narodnostnemu načelu, »da je materinščina eno izmed osnovnih sredstev uspešne pastoracije«,¹³ so *Novine* do priključitve Prekmurja matičnemu ozemlju predstavljale jezikovno avtoriteto.¹⁴

Klekl je jezik *Novin* v glavnem naslanjal na »živo govorico dólinskega prekmurskega govora« (FTIČAR 1995: 156), vanj pa je vključeval tudi značilnosti goriškega in ravenskega narečja, ki jih je poznal iz domačega govora in iz časa delovanja pri Sv. Sebeščanu v Pečarovcih, na Tišini in v Murski Soboti. *Novine* je tako znal približati bralcem iz vsega Prekmurja in biti razumljiv širšemu krogu, njegov publicistični jezik pa se je priljubil tudi drugim sodelavcem Ivanocyjevega kroga.¹⁵ denimo za jezik Jožefa Sakoviča (roj. 1874, Vadarci, u. 1930, Dolnji Senik), enega izmed sodelavcev *KSJ*, *ML* in *Novin*, ugotavlja, da je za osnovo prav tako kot večina ustvarjalcev Ivanocy-Kleklovega tiska vzel narečje dólinskega Prekmurja:

Kdor se vsaj delno prebije skozi obsežno tvarino njegovega pisanja, kaj hitro dožene, da je imel Sakovič natančno izdelan jezikovni sistem, ki se ga je vseskozi zvesto držal. Za osnovo je vzel – kot večina sodelavcev Ivanocyjevega kroga – narečje dólinskega Prekmurja. Ob živem ljudskem jeziku se je posluževal tudi starega slovenskega besedja, privzetega iz prekmurske knjižne tradicije /.../. Z goriškega dela Prekmurja je privzel le pičlo število besed, v glavnem tiste, ki jih je vpeljal že Klekl st. /.../. Ohranil je tudi nekaj kajkavskih besed, ki jih je vsebovala že stara knjižna prekmurščina /.../. Za hrvaško obliko se je odločil celo tam, kjer se je v slovenski knjižni rabi udomačil germanizem /.../. Podobno kot germanizmov se je ogibal tudi madžarizmov, dasi manj uspešno. V izboru

¹⁰ Jesenšek 2013. 237.

¹¹ Jesenšek 2013. 59.

¹² Jesenšek 2013. 258.

¹³ Smej 1975. 60.

¹⁴ Markoja 2004. 20.

¹⁵ Ftičar 2006. 44.

najbolj uporabljanih besed se je bližal knjižni slovenščini /.../, namesto da bi vztrajal pri narečnih izrazih zanje (FTIČAR 2006: 44).

Tudi gradiščanski Hrvat Jožef Horvat (roj. 1880, Velika Narda, u. 1932, Martjanci), črenšovski kaplan (1905–1912) in kasneje martjanski župnik (1912–1932) (ZVER 2022a), se je jezikovno zgledoval po Ivanocy-Kleklovem tisku. Zgodnje pridige »Belega Hrvata«, sprva neveščega prekmurščine, so nastajale ob pomoči tiskov, ki temeljijo na starejšem knjižnem prekmurskem izročilu (Mikloš Küzmič, Jožef Košič), kasneje pa je pridigar svoj jezik ob prebiranju *Novin, Marijinega lista* in *KSJ* postopoma posodabljal ter ga izenačeval z narečjem in kasneje s skupno slovensko knjižno normo (ZVER 2023). V njegovih besedilih se znajdejo tako značilnosti dólinske kot tudi ravénske različice prekmurskega narečja, saj je sedem let deloval v Črenšovcih, na Dólinskem oz. Markovskem, dvajset let pa v Martjancih, ki spadajo pod ravénsko Prekmurje. Zaslediti je tudi posebnosti, prepoznavne za gorički del Prekmurja, s katerimi se je mogel seznaniti v Kleklovi publicistiki ali v starejših prekmurskih tiskih (ZVER 2022). Skupni imenovalec vseh pridig pa je avtorjeva stvaritev kultiviranega jezika Cerkev, ki se je moral zaradi svoje namembnosti povzdigniti nad vsakdanji jezik ljudstva.

2 Metodologija

V nadaljevanju prispevka želim preveriti vpliv Ivanocy-Kleklove publicistike na jezik rokopisnih pridig Jožefa Horvata. Primerjam izbrane naglasoslovne, glasoslovne, oblikoslovne, skladenjske in besedne značilnosti v periodičnih tiskih (*Kalendar Srca Jezušovoga, Marijin list* in *Novine*), ki so izhajali za časa Horvatovega življenja, z značilnostmi v njegovih 530 prekmurskih rokopisnih pridigah. Pri tem se opiram na rezultate več kot sto let stare madžarske razprave Avgusta PAVLA, *A legűjabb vend irodalom nyelve* (Jezik najnovejše prekmurske literature; PAVEL 1916; PAVEL 1916a), ki je kot materni govorec prekmurščine, jezikoslovec, znanstvenik in dober poznavalec prekmurskih (jezikovnokulturnih) razmer zgodnjega 20. stoletja kritično ocenil jezik ustvarjalcev Ivanocy-Kleklovega tiska, ga primerjal z živim govorom in ob tem urednikom periodike ter drugim piscem dal nekaj napotkov za izboljšavo pisnega jezika. V 27 točkah je najprej predstavil, po čem se prekmursko narečje loči od t. i. avstrijske slovenščine, torej od slovenskega knjižnega jezika. PAVEL (1916: 18) se zaveda, da pisni jezik ne more biti popolnoma skladen z živo govorico, da pa bi morali »vendski pisatelji« kljub temu upoštevati določena jezikovna pravila, ki bi prispevala k trdnejši in zanesljivejši jezikoslovni vrednosti njihovih besedil. V obzir jemljem Pavlov polemični del razprave (PAVEL 1916: 20–27; PAVEL 1916a), kjer prekmurskim piscem 20. stoletja,¹⁶ pri katerih pogoša izdelan jezikovni program in znanstveno izobrazbo, mdr. očita sprejem gajice, približevanje prekmurskega

¹⁶ Poleg Kleklove publicistike se sklicuje tudi na Borovnjakovo *Dűhovno hrano*, Kűharjevo *Narodno blago* in na *Škapulir karmelske bratovčine*.

jezika osrednjemu slovenskemu knjižnemu jeziku in tvorjenje »izumetničenih in smešnih« oblik. Razpravo sta delno že povzemala FTIČAR (1995) in BAJZEK LUKAČ (2017).

Horvatov korpus pridig je zaradi velikega obsega razdeljen na tri dele oziroma časovna obdobja. V prvo (zgodnje) obdobje umeščam pridige, ki so nastajale od 1905 do 1912. Gre za Horvatov čas delovanja v Črenšovcih. Večina pridig je datiranih in krajevno označenih. V drugo (srednje) obdobje spadajo pridige, ki so nastajale za časa pridigarjevega delovanja v Martjancih. Podobno kot črenšovske pridige so pisane v prekmurskem črkopisu. Pridige iz tretjega (poznega) obdobja so pisane v gajici oz. črkopisu slovenskega knjižnega jezika, ki pa ohranja prekmurska grafema ⟨ü⟩ in ⟨ö⟩.

3 Primerjava izbranih jezikovnih značilnosti

3.1 Opuščanje diakritičnih znamenj

PAVEL (1916: 20–22) ugotavlja, da se avtorji prispevkov v Kleklovem tisku po uvedbi »avstrijskoslovenskega« pravopisa (gajice) izogibajo rabi naglasnih znamenj in da so bili starejši prekmurski pisci pri tem bolj dosledni. Piscem *Marijinega lista* očita, da pogosto tudi na celi strani ni mogoče najti niti enega poudarka, in to pripisuje vplivu slovenskega knjižnega jezika. Priporoča jim, da označujejo 1) *a*-jevske dolžine: *domá, premišlávaeo, glád, privázajo, blázeno, hválo, zná, dávati, sád, káže*; 2) *i*-jevske dolžine: *pošila, vidimo, stojí, godí, prído, do cíla, krví*; 3) *ü*-jevske dolžine: *slúžijo, drúgi, trúda, húdi dúh, lúknje, dúše, zbúdo*; 4) *u*-jevske dolžine: *dúgo pot, s súznimi*; 5) dolgi *o* (diftong): *mró, dró, vnógo*; 6) dolgi *ö*: *kóriti* in 7) da ločujejo med dolgim ozkim *e* ter diftongom *e:i*: *pén, dén, cérkvene, svéci, bilé, té, veséli, do njé, poprijéta, pastér, z nebés; pové, želéla, veléla*.

Jožef Horvat je v svojih pridigah od naglasnih znamenj redno rabil le ostrivec na *é* in *ó* ter preglas na *ü* in *ö*. 1) Ostrivec na *a* je zapisal le redko. Najdemo ga v madžarskih besedah, npr. *gazdág, vasárnap, lakás, tárgyalás, tálán, apát, plebános*, ter v pomadžarjenih osebnih lastnih imenih: *Máté, Márk, János, Horváth, Hozján, Lukács, Iván, András* itd. V 1. obdobju ga sporadično zasledimo tudi v domačih občnih imenih, kjer prav tako kot v madžarskih poimenovanjih zaznamuje dolžino, npr. *nazvescsávanya, más* 'imaš', *denásnyi, návuke, kovács*. Avtor ga je rabil tudi neupravičeno, na mestu, ki v govoru ni naglašeno (*trónusá, eták, obecsanyá, nyegá, neszkoncsánoj, vu delánji, z-csüdiványom*), ali pa je z njim zaznamoval kračino (*kovácski, csász*). Gre za njegove začetne pridige, ko prekmurščine še ni bil več in si je pomagal s prebiranjem starejših tiskov. Mlajša so besedila, manj je ostrivec na *a*: v 2. obdobju je poleg osebnih imen (*Máté, János, Bernát, Lukács, Tomás, Ignác, Tamás, Iván, Jónás, Kaifás, Sirákfia, Márk*) z *a*-jem onaglašeni le nekaj občnih imen (*imánje* (2-krat), *K-kvász, plebános, számo, vszakojácski, oroslánov, áldovom, vkrádnjenom, rácsun, Bogabojáznoszt, národom, z-korbácsom, korbács*; naglas je prečrtan v *pokázsmo* in na *kráci*) in prebivalsko ime *Moábljanci*, v 3. obdobju pa je ostrivec na *a* označen le še trikrat:

časť, skáždľivosť (naglas prečrtan), razpadájóče. 2) Ostrivec na *i* se pojavi v prvem období 29-krát (npr. *viszi, ocsi, vidi, prídejo, dobi, bi pomíszlili, potrdím, kincs, íszina, njím*), nato še po enkrat v drugem (*Szína*, rod. ed.) in tretjem období (*sercé, štero je bilo li za ljüdi*). 3) in 4) Dolžina *u*-ja v Horvatovih pridigah ni posebej označena (npr. *dugi, je mucsao, zsucs, gut, neduzsnoszt, vuk, dug, tukli*), dolgi *ü* pa je Horvat zaznamoval zgolj enkrat in še to na neupravičenem mestu: *naszledüje*. 5) Z ostrivcem na *o* je Horvat najpogosteje zaznamoval dvoglasnik *o:□* (npr. *kódiš, vodó, goszpód, Bóg, mócs*), pa tudi poudarek (npr. *maczedónszki*). V zgodnjih pridigah je neutemeljeno stavljen na naslednjih mestih: *szvojój, tvojój, pod tvojóm, mojój, szamómi, z-grehón, njegóv, gotóv, zakón, aldóv, k-ednój*. Spodnja tabela prikazuje rabo ostrivca na *o* v izbranih besedah z naglašnim *o* različnega izvora v treh obdobjih zapisovanja pridig. Razvidno je, da je pisava *ó* za diftong nedosledna in da je v nekaterih primerih pisava *o* v 3. obdobju celo prevladala (*Gospod, podoba, moj, boj*). To pripisujem vplivu slovenskega knjižnega jezika, ki je bil posredovan tudi preko Ivanocy-Kleklavega tiska.

Tabela 1: Raba ostrivca na *o* v izbranih besedah z *o* različnega izvora

	roka tož. ed., or. ed.		g/Gospod im. ed.		b/Bog im. ed.		pomoč im. ed.		Jožef		-mogoči im. ed., im. mn. m. sp.		(j)ednok		rožni	
	ó	o	ó	o	ó	o	ó	o	ó	o	ó	o	ó	o	ó	o
1.	14	28	116	13	1317	56	182	13	93	1	51	50	334	4	39	4
2.	11	19	111	5	1033	52	116	0	56	0	80	8	248	2	37	3
3.	10	27	53	61	593	335	69	2	60	2	19	19	153	3	53	29
	podoba im. ed., tož. ed.		Mozeš		moj im. ed. m. sp.		o/On im. ed. m. sp.		bož(j)i im. ed., im. mn. m. sp., rod. mn.		sirota		boj im. ed.		morje	
	ó	o	ó	o	ó	o	ó	o	ó	o	ó	o	ó	o	ó	o
1.	10	6	12	0	96	18	999	56	193	5	5	13	7	1	46	20
2.	15	4	3	2	52	35	536	26	261	2	2	10	13	6	54	4
3.	9	51	7	1	21	63	382	32	291	1	2	14	3	23	40	5

6) Pavel ima prav, ko trdi, da prekmurski pisci namesto *ö* oz. *ő* raje pišejo *e* oz. *ü*, saj tudi Horvat besede, kjer je pričakovan *ö*, zapisuje z *e*, npr. *vervali szo, vervao, verjemo* (vendar tudi *vörje, vörjejo, Vörvajmo, vörjete*), nedosledno pisanje pa se kaže tudi v dvojnicah *dvema* in *dvöma*, *tema* in *töma* (kaz. zaim.), *trombönta* in *trombenta*, *vöra* in *vera*, *na vöke* in *na veke*, *dvöri* in *dveri*. Glagol *kuriti* Horvat zapisuje skladno z izgovarjavo v dólinskem Prekmurju, kjer je spočetka deloval, torej *kürili, küri, kürite, zakürjeni, kür, kürijo*. 7) Z ostrivcem na *e* je Horvat označeval dolžino in ožino *e*-ja (npr. *vu začétki, cérkev, péték, iména*), diftong (*poméni* 3. os. ed., *sze szpové, dévle, je méla, kritizéra, polévao, nevémo*), tudi kračino in širino (*néscse, na szébi, je méo, je lézsao, nevéjo, pojéjo, prepovéjo*), vendar je to počel nedosledno (*té* in *te*, *ta*, *Jézus* in *Jesus* itd.).

Pavlove ugotovitve glede rabe diakritičnih znamenj pri ustvarjalcih Ivanocy-Kleklovega tiska torej veljajo tudi za jezik Jožefa Horvata, ki si je prizadeval slediti jezikovnim smernicam v prekmurski katoliški publicistiki.

3.2 Etimologiziranje

PAVEL (1916: 22–24) trdi, da prekmurski pisci 20. stoletja pretirano uporabljajo etimološko glasovje in oblike, ki ne dajejo jasne in resnične slike o dejanski izgovorjavi. V mislih ima pisanje končnega *-m* namesto *-n* (*sam*, *čakam*, *dam*, *vam*, v celom *mojem življenji*), skupine *tl* namesto *kl* (*na tla*, *metla*, *tlači*, *svetlo*), *tm* namesto *km* (*tmica*), *dn* namesto *gn* (*skrádnja*, *slednjen*, *dnes*), *mn* namesto *ml* (z *kamna*) in pri samostalnikih nekdanje ženske *ũ*-sklanjatve pisanje končnice *-ev* namesto *-va* (*naročitev*, *mlatitev*, *daritev*, *ženitev*). Kleklove oblike *čiteti*, *čité*, *čitenjé*, *čitevo* so popačenke iz hrvaščine. Urednik vseh treh tiskov je po mnenju Pavla zelo zavzet, marljiv in nesebičen delavec, a njegov jezik je pogosto zelo tuj, izmišljen in zato nezanesljiv. Izmed nedoslednosti Pavel našteje še: *suznimi* in *skúznimi*, *rastle* in *rasle*, *vreme(n)*, *breme(n)*, *svéci* in *svetci*, *lúcka* in *lúdska*, *gospocka* in *gospodska*, *kje*, *kde* in *gde*, *nikdár* in *nigdár*, *kda* in *gda*, *od hiše do hiše* in *hiža*. Poslovenjena je tudi oblika *po dežji*, saj je v ljudskem jeziku slišati le *dešč* in v *deždži*. Podobno trdi za rabo *mlačé* namesto *mlačšé*. Komično se mu zdi pisanje *h*, kjer ta ni utemeljen: *grehšni*, *poslühšati*, *gráhšec*, *práhšiti* itd.

Pavlove ugotovitve lahko tudi v tem pogledu vzporejamo z ugotovitvami o Horvatovem jeziku. Tudi Horvat je namesto govornega *-n* zapisoval *-m* (z izjemo zgodnjih pridig: z *grejhon*, *krühon*, *Szinon*, *nad sziromakon*, *pasztiron*, *vüzen*, *pod predgon*, *Pred szakson csüdon* itd.), *dn* namesto *gn* (*dnesz*, *dnyesz*, *szlednye*, *zadnye*, *szkradnyi*, *slédnjoj*;¹⁷ redke izjeme so: *v-skegnje*, *škegnje*, *prihognoga*), *mn* namesto *ml* (*zapomnili*, *Szpomnimo*, *pomnis*, *spomniti*, *pomno* itd., le 4-krat zasledimo diferenciacijo *mn* > *ml*: *pomlíte*, *Pomlímó* (2-krat), *szo pomlílí*). Imenovalniške oblike samostalnikov nekdanje *ũ*-sklanjatve so pri Horvatu dvojnične – *žétva* in *žetev*, *setva* in *setev* –, pri dvojnicah *cérkva* in *cérkev*, *molítva* in *molítev* pa je prevladujoča druga oblika. Narečni sklop *kl* je v 1. obdobju pridig nekajkrat prisoten (*poklacsiti*, *klacsi*, *klacsili*, *vküpklacsi*, *klacsimo*, *zklacsijo*, vendar *z-natli*, *tlacsi*, *tlacsijo*, *tlacsiti*, *dolipotlacsimo*), v 2. in 3. obdobju pa povsem prevlada *tl*. Podobno opažam za narečno skupino *km*, ki je v 1. obdobju pridig precej dosledno zastopana (*tm* je zaslediti le 10-krat: *vu tmíci*, *tmicsen*, *tmicsni*, *tmicsnoj* itn.), medtem ko jo kasneje zamenja *tm*. »Hrvaških popačenk« *čiteti* ipd. pri Horvatu ni opaziti, kljub temu pa so njegove oblike za glagol v pomenu ‚brati‘ etimološke: *cstémo*, *cstéjo*, *percsté*, *čté*, *čteti* itd. namesto *stémo*, *stéjo*, *persté*, *šté*, *šteti*. Tudi pri njem je opazno kolebanje med: 1. *szkuze*, *skuzami*, *szkuzé*, *szkuzna*, *szkuznimi* in *szuzna*, *szuzne*, *szuzno* ter celo *szkozni*, *szkozni*, *szkozé*, *szkoza*; 2. *vreme* in *vremen* ter *szeme* in *szemen* (vendar dosledno *bremen*); 3. *gda*, *kda*; *gde*, *kde*, *ge*; *nigdar*, *nikdar*; *nikda*,

¹⁷ *Dn* je sicer – z izjemo *dnes* oz. *dnjes* in *škegnje* – na območju Dólinkega prisoten in le redko prehaja v *gn*.

nigda; 4. dzszs,¹⁸ dezsdsz, dezsdsza, descs, dezscs, dezscsom, dešč, v 3. obdobju pa prevlada osrednjeslovenski zapis *dež* im. ed., *deža* rod. ed. Pisanje sklopov *-ts-* in *-ds-* je prav tako nedosledno: *lücko, lückoga, lüdsztva, lüdszkoga, lütsztvo, lütsztvo, lüdcski; kmétszkoga, Kméckoga; preklétstvo, preklésztvo; vértstvo, vérsztvo; bogatsztvo, bogastvo; svecko, sveckimi, szvetszkoga, svetski, szvetcka*. Samostalnik *hiša* s *-š-* je Horvat zapisal le dvakrat, večinoma pa je sledil narečnemu izgovoru: *po túji hižah, Vu takšoj hiži, hižni zakon, do hiže bóže, pred hižičkov*. Hiperkorektno je, podobno kot v Kleklovem tisku, pisan *h*: *grehšnik, posluhšajte, zagrehsiti* ipd. Navajam še nekaj primerov etimologiziranja: *zmutjene, oszramotjeni, z-szramotjov, idti, pridti, najdti, vujdti, detcza, družtvo, mozskoga, moške, Angležkoga, sovražtvo, francózkaj, odpüstyenyé, odpüstyamo, z-pomostjov*.

Res je, da etimologiziranje in različne hiperkorekcije otežujejo določanje fonetične vrednosti posameznih grafemov, a razlike med pisnimi odrazi in odrazi, ki so prisotni v živem govoru, potrjujejo dejstvo, da gre za zavestno odločitev avtorja za visok umetnostni jezik, dvignjen nad narečje, ki si prizadeva biti pokrajinski knjižni jezik, razumljiv na širšem območju Prekmurja.

3.3 Samoglasniški grafemi

PAVEL (1916: 24–27) komentira tudi samoglasniške grafeme, ki se pojavljajo v Ivanocy-Kleklovem tisku, in ugotavlja, da jih veliko odstopa od stanja v živem govoru:

Tabela 2:

Primerjava samoglasniških grafemov v Ivanocy-Kleklovem tisku in Horvatovih pridigah

Pavlova opažanja o samoglasniških grafemov v »novejšem« prekmurskem tisku	Jezik Jožefa Horvata																
1. Glasovna premena <i>a > o</i> v <i>zakaj</i> ‚zakaj‘ in <i>z koj</i> (< <i>kaj</i> ; ‚iz česa‘) se pri novejših piscih uresničuje nedosledno (<i>zakaj</i> in <i>zakoj</i>).	Raba prislovnega zaimka <i>zakaj</i> je tudi pri Horvatu nedosledna. V 1. obdobju prevladuje zapis <i>zakój</i> , v 3. obdobju pa <i>zakaj</i> . <table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <thead> <tr> <th></th> <th>zakaj</th> <th>zakoj</th> <th>zakój</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1. obdobje</td> <td>54</td> <td>19</td> <td>123</td> </tr> <tr> <td>2. obdobje</td> <td>72</td> <td>6</td> <td>74</td> </tr> <tr> <td>3. obdobje</td> <td>177</td> <td>4</td> <td>29</td> </tr> </tbody> </table>		zakaj	zakoj	zakój	1. obdobje	54	19	123	2. obdobje	72	6	74	3. obdobje	177	4	29
	zakaj	zakoj	zakój														
1. obdobje	54	19	123														
2. obdobje	72	6	74														
3. obdobje	177	4	29														
2. Premena <i>o > u</i> . V tiskih se pojavljajo zaimki <i>on, ona, ono</i> , medtem ko ljudski jezik pozna le <i>un, una</i> . Avtorji zapisujejo <i>coj</i> in <i>kcoj</i> (< nem. <i>zu</i> ‚zraven‘), v živem govoru pa naj bi obstajala le <i>cùj</i> oz. <i>cùj</i> . <i>Coj</i> se Pavlu zdi štajerski, čeprav se je različica z <i>o</i> govorila na Dólinškem in se je zato tudi pojavljala v Kleklovem tisku.	Pri Horvatu so za 3. osebo ednine evidentirane le pisne različice <i>on, ona, ono</i> , medtem ko ima prislov ‚zraven‘ več pisnih variant: <i>cuj, k-cuj</i> in <i>k-coj</i> , pri čemer je najfrekventnejša <i>k-cuj</i> (npr. <i>deni czuj, k-czuj denemo, dente escse k-czoy, ete recsi k-cuj dane, je k-cuj djao</i>). Prislova <i>cuj</i> in <i>k-coj</i> se pojavita zgolj po enkrat.																

¹⁸ Tričrkje <dzs> je pod vplivom madžarskega črkopisa.

<p>3. Po Pavlovem mnenju imajo »Kleklovci« glas <i>ö</i> za kmečkega, zato ga nadomeščajo z <i>ü</i> in <i>e</i> – denimo pri Kleklu se samostalnik <i>vöra</i> ‚ura‘ in prislov <i>vö</i> ‚ven‘ zapisujeta tudi kot <i>vüra</i> in <i>vü-</i> (slednji le v vlogi predložne sestavine glagola, npr. <i>vüzéta</i>). Kleklovci za prebivalsko ime <i>Turki</i> pišejo <i>törki</i> in <i>türki</i>, po rabi pa prevladuje slednja. Pojavljata se tudi dve različici pridevnika v pomenu ‚širok‘: <i>šörki</i> in <i>šürki</i>, pri čemer je pogostejša prva. V besedah <i>vekivečen</i>, <i>dvema</i>, <i>obema</i>, <i>človeki</i> se v pisavi uresničuje (<i>e</i>), čeprav je po Pavlovem v ljudskem govoru slišati le <i>ö</i> (<i>vökivečen</i>, <i>dvöma</i>, <i>oböma</i>, <i>človöki</i>).</p>	<p>Pri Horvatu se pojavljata le zapisa <i>vöra</i>, <i>vö</i>. V zgodnjih pridigah je rabil samostalnik <i>vöra</i> za dva pomena, 1. ‚vera‘ in 2. ‚ura‘, pozneje pa je pomensko razločevanje dosegel z dvema pisnima variantama: <i>vöra</i> ‚ura‘ in <i>vera</i> ‚vera‘. V 1. obdobju se pojavlja zgolj zapis <i>türki</i>, medtem ko v 2. in 3. obdobju prevlada zapis <i>törki</i>. Izmed dvojnic <i>šörki</i> in <i>šürki</i> je prisotna le prva. Zapis ostalih besed z <i>e</i>, ki se v ljudskem jeziku uresničuje kot <i>ö</i>, je nedosleden: (<i>obe</i>)<i>dvema</i> in <i>dvöma</i> (pogosteje), <i>tema</i> (pogosteje) in <i>töma</i>, <i>na véke</i> (pogosteje v 1. obdobju) in <i>na vöke</i> (pogosteje v 3. obdobju), <i>dvöri</i> (pogosteje v 1. obdobju) in <i>dveri</i> (pogosteje v 3. obdobju), <i>človeki</i> (vseskozi).</p>
<p>4. Nenaglašeni <i>ü</i> je odražen kot <i>(ü)</i>, čeprav se v govoru uresničuje kot <i>i</i> (<i>zvünesnji</i>, <i>mühé</i>); nasprotno pa je <i>(i)</i> prisoten v besedah, kjer je v govoru namesto njega <i>ü</i>: <i>tíhi</i> ‚tují‘, <i>z tíhim</i> ‚s tujim‘, <i>blízi</i> namesto <i>blüzi(k)</i>, <i>šíroki</i> namesto <i>šürki</i> oz. <i>šörki</i>.</p>	<p>Podobno opažam pri Horvatu. Prim. <i>popüsti</i>, <i>lüdjé</i>, <i>odpüstiš</i>, <i>obszliúzsava</i>, <i>se ta lüči</i>, <i>büdiüjo</i> ‚budüjo‘, <i>viüügajo</i>, <i>se nevolüvas</i>, <i>küsiüjemo</i>, <i>küpiüješ</i> ipd. in obratno: <i>Vü tihini</i>, <i>vu tihinszkom krají</i>, <i>tihinec</i>, <i>dihovnik</i>, <i>hidobüja</i>, <i>sürova</i>, <i>sürova‘</i>, <i>sürovost</i>, <i>sürovost‘</i>. Zgolj enkrat se pojavi zapis <i>blüziü</i> za prislov ‚blizu‘, sicer je vedno <i>blüzi(k)</i>. V 3. obdobju se dvakrat pojavi različica <i>šírok-</i>.</p>
<p>5. Sprememba <i>i > é</i> pred <i>r</i> je nedosledna, kar je izpričano v dvojnicah, kot so <i>papír</i> in <i>papér</i>, <i>fírma</i> in <i>férma</i>, v <i>pastírskom listi</i> in <i>pastér</i>, <i>mirno</i> in <i>mérno</i>, <i>vsešüroma</i> in <i>vsešérom</i>, <i>pobírali</i> in <i>pobérali</i>.</p>	<p>Nedoslednosti so tudi v Horvatovih pridigah: <i>pasztéri</i>, <i>méra</i>, <i>szo mérale</i>, <i>podpéranýe</i>, <i>zapéra</i>, <i>neméra</i>, <i>do predérali</i>, <i>podpéra</i>, <i>z sakramentéranjom</i> in <i>mir</i>, <i>mira</i>, <i>prepír</i>, <i>prepíre</i>, <i>pasztír</i>, <i>podpíran</i>, <i>ne zapírajte</i> itd.</p>
<p>6. Prehod nenaglašene <i>e > i</i> ni dosledno izpričan: <i>če</i> in <i>či</i>, <i>vsele</i> in <i>vseli</i>, <i>le</i> in <i>li</i>, <i>osít</i>, <i>bregé</i>, <i>vleché</i>.</p>	<p>Grafem za nenaglašeni jatovski <i>e</i> je tudi v Horvatovih pridigah nedosleden (npr. <i>cslovik</i> in <i>cslovek</i>, <i>divicza</i> in <i>devica</i>, <i>zapoved</i> in <i>zapovid</i>, <i>z-lisza</i> in <i>z-lesza</i>, <i>razszvitljava</i> in <i>Razszvetljava</i>, <i>brigóm</i> in <i>brega</i>, <i>medvid</i> in <i>medved</i>, <i>nadiljavati</i> in <i>nadeljava</i>, <i>zvirine</i> in <i>zverino</i>, <i>szvidocsi</i> in <i>svedoči</i>, <i>od szniga</i> in <i>snega</i>, <i>liszeni</i> in <i>leszeni</i>, <i>vövlícsé</i> in <i>vlecsé</i>).</p>
<p>7. Kleklovci po zgledu »avstrijske slovenščine« dodajajo <i>-j</i> tujkam, ki se končujejo na <i>-i</i>, čeprav ga v živem govoru ni: <i>junij</i>, <i>julij</i>, <i>moratorij</i>, <i>Antonij</i>.</p>	<p>V 1. obdobju lastno ime <i>Antonij</i> Horvat pregiba brez <i>-j-</i>: <i>Szv. Antonia</i>, <i>szv. Antonii</i>. Nadalje se pojavlja zgolj različica <i>Anton</i>. Analiza njegovih besedil kaže, da tudi <i>j-ja</i> v intervokalični legi pogosto ni zapisoval: v osebnih in zemljepisnih lastnih imenih ter tujkah, v 1. obdobju pa tudi v glagolih v 3. os. mn., npr. <i>Meššiaš</i>, <i>Julian</i>, <i>Mariño</i>, <i>Mariño</i>, <i>Gloria</i>, <i>Terezia</i>, <i>vu Azsii</i>, <i>Sicilia</i>, <i>Austria</i>; <i>familia</i>, <i>lekcii</i>, <i>milliard</i>, <i>biblia</i>, <i>vu historii</i>; <i>znicsio</i>, <i>szvedocsio</i>, <i>pregrehsio</i>, <i>szpozabio</i>.</p>

<p>8. Pri rabi <i>i</i>-ja so pisci včasih pretirano vneti, včasih pa skopi, npr. <i>teliko</i> in <i>keliko</i> namesto <i>telko</i> in <i>kelko</i>, z <i>svétim oljom</i> namesto <i>olijon</i>, <i>predganica</i> namesto <i>predganca</i>, <i>ilovica</i> namesto <i>ilojca</i>.</p>	<p>Pri Horvatu se pojavljata obe pisni različici zaimkov: <i>keliko</i> in <i>kelko</i> ter <i>teliko</i> in <i>telko</i>. Natančna analiza rabe kaže, da se je odločil za prevlado narečne različice, torej brez <i>-i-</i>, saj v vseh treh obdobjih prednjačita <i>kelko</i> in <i>telko</i>. Samostalnik <i>olje</i> je vseskozi zapisan narečno (<i>oli</i>, <i>vu olii</i>, <i>z-oliom</i>), v 3. obdobju pa se dvakrat pojavi tudi knjižnoslovenski zapis: <i>olje</i> im. ed., <i>olji</i> daj. ed. Zapis samostalnika v pomenu ‚prižnica‘ je v 1. obdobju nadnarečen (<i>predganica</i>), nato ni več dosleden (<i>predganica</i> in <i>predganca</i>). Intervokalični <i>v</i> pred nenaglašenim <i>i</i> prehaja v [j] v samostalnikih <i>grmlajica</i>, <i>poloina</i> ‚polovica‘, v primerih <i>ilovica</i>, <i>kukovica</i>, <i>bogovica</i> pa je njegov zapis ohranjen (zelo verjetno po prekmurskem dólinskem izgovoru).</p>
<p>9. Zelo zaprt <i>e</i>-jevski glas ([<i>õ</i>]) je včasih označen z (<i>é</i>), npr. <i>sén</i>, <i>zkém</i>, <i>béltinski</i>, <i>žén</i>.</p>	<p>Gre za izogibanje zapisu grafema ⟨<i>õ</i>⟩ (gl. točko 3), kar sovпада z avtorjevo odločitvijo za nadnarečje. V 1. obdobju najdemo zapis <i>z-kém</i> 3-krat, <i>z-kem</i> 67-krat, <i>szen</i> 4-krat, <i>zsén</i> 4-krat. V 2. obdobju: <i>zsén</i> 2-krat, <i>szen</i> 9-krat, <i>z-kem</i> 98-krat V 3. obdobju: <i>žén</i> 4-krat, <i>žen</i> 2-krat, <i>sen</i> 3-krat, <i>z kem</i> 58-krat.</p>
<p>10. Pisanje grafemov za dvoglasnike PAVEL (1916: 26) ocenjuje za zelo nedosledno.</p>	<p>Tudi pri Horvatu je tako.</p>
<p>10A) Po zgledu starejših prekmurskih pisateljev bi bilo treba vsaj za dvoglasnik <i>o:u</i> imeti enotno oznako, vendar se ta odraža z več grafemi: ⟨<i>o</i>⟩: <i>pot</i>, <i>bilo</i>, <i>celo</i>, <i>pomoč</i>, <i>šo</i>, <i>ednok</i>, <i>mogoče</i>; ⟨<i>ó</i>⟩: <i>móč</i>, <i>Z-Bógon</i>, <i>celó</i>, v <i>tihóti</i>, <i>róžnoga</i>, z <i>pobóžnostjov</i>; ⟨<i>ô</i>⟩: <i>vnôgi</i>. Neustrezne in učene so tudi oblike <i>bolši</i>, <i>polleta</i>, <i>popoldné</i>, <i>predpoldnom</i>, <i>stol</i>. Pavel posplošuje, ko trdi, da ne vzdržijo niti zapisi <i>dolvtrgajo</i>, <i>doldjátí</i>, <i>dolpokleknovši</i>, ker naj bi bil v vsem prekmurskem narečju govoren prislov <i>dôj</i>, vendar v dólinskih narečjih (Bistrica, Polana, Odranci ...) ni tako, saj prevladuje <i>dol</i>.</p>	<p>Pri Horvatu se za dvoglasnik <i>o:u</i> najpogosteje pojavljata dva grafema: ⟨<i>ó</i>⟩ (<i>kódiš</i>, <i>prórok</i>, <i>vodó</i>, <i>goszpód</i>, <i>Bóg</i>, <i>mócs</i>, <i>perótami</i> itd.) in ⟨<i>o</i>⟩ (<i>dolsztopo</i>, <i>dobroti</i>, <i>vlaszovje</i>, <i>mogocse</i>, <i>logi</i>, <i>vnogi</i>, <i>roka</i> itd.). Grafem ⟨<i>ou</i>⟩ je zaslediti le v priimku <i>Goloub</i>, dokaj dosledno pa v (predložnem) prislovu ‚pol‘, npr. <i>pou</i>, <i>ob pou nocsi</i>, <i>po poudni</i>, <i>Vu poudnévi</i>. V 3. obdobju je po vplivu osrednjeslovenskega jezika zapis <i>pou</i> nadomeščen s <i>pol</i>: <i>pol leta</i>, <i>poldné</i> itd. Zapis primernika ‚boljši‘ je nedosleden: v 1. obdobju: <i>bógse</i>, <i>bógsega</i>, <i>bógsi</i>, <i>bólse</i>, <i>bólsega</i>; v 2. obdobju: <i>bógsi</i>, <i>bógsega</i>, <i>bógsiva</i>; v 3. obdobju: <i>bógšega</i>, <i>bógsi</i>, <i>bógše</i>, <i>bógša</i>, <i>boljšo</i>. Le dvakrat se v Horvatovih pridigah pojavi prislov <i>doj</i> kot predložna sestavina glagola (<i>dojnoszi</i>, <i>dojszkapati</i>), sicer pa vedno različica <i>dol</i>.</p>

<p>10B) Dvoglasnik <i>e:i</i> so starejši avtorji označevali z ⟨<i>ê</i>⟩, ⟨<i>é</i>⟩ in ⟨<i>ej</i>⟩, novejši pisci pa ga najpogosteje zaznamujejo z ⟨<i>é</i>⟩ in ⟨<i>e</i>⟩: <i>stvár néma, méla, živlénji, med svét; svet, mleko, dete</i>. Odras (ej) je zelo redek: <i>mrejti, vejk, na svéjti</i>.</p>	<p>Tudi Horvat ima za dvoglasnik <i>e:i</i> vse tri navedene grafeme, npr. <i>dejte, tejlon, nevredno, szvejt, prejk, cvejt, mlejko; dete, telovni, na levoj, celoj, szvet, zsele; dévle, vövlékeo, je méla, odszékane</i>, vendar se grafem ⟨<i>ej</i>⟩ v najmlajših pridigah le še redkoma pojavi (<i>mrejti, dejte, nej</i>, glagolniki na <i>-enje</i>).</p>
<p>10C) Dvoglasnik ⟨<i>eo</i>⟩ pišejo v končnicah moških deležnikov (<i>prišeo, odišeo in odišao, mogo</i> in <i>mogao, neseo, omedleo</i>), v končnicah samostalnikov pa so grafem začeli prilagajati slovenskemu knjižnemu jeziku: <i>zabel, postel, del, angel, pekel, obütel, ravnitel, stvoritel, odküipitel</i>.</p>	<p>Pojavlja se več grafemov za <i>-l</i> moških deležnikov: <i>mogo, mogao, mogo; odiso, odisao, odiseo; priso, prisao, priseo; prineszao, prineszeo; najsao, najseo</i>; v najzgodnejših pridigah tudi ⟨<i>l</i>⟩: <i>bi mal, dopadnol, vkradnol, zacs nol</i>. V 3. obdobju najdemo po vzoru slovenskega knjižnega jezika <i>-l(j)</i> tudi v samostalnikih: <i>angel, posel, misel, pekel, prijatel, ravnitelj, pisatelj, prijatelj, delitelj, glasitelj, krstitelj, Voditelj, Boritelj</i>.</p>
<p>10D) Nedoslednosti so tudi pri dvoglasniku ⟨<i>ao</i>⟩: <i>podao, opešao, spoznao, ostao, sejao, gučao, odsemao, krao</i> : <i>poslal, pisal, odsehmal, kral</i>.</p>	<p>Opisni deležniki moškega spola: <i>ladao, zapelao, namalao, vözbriszao, poznao, iskao, dao, znao, zsgao</i>, vendar tudi <i>premago, opomino, szpitavo, zabavo, namalo, vtiso</i>; samostalniki: <i>tao, krao</i>. V 3. obdobju je prepoznaven vpliv slovenskega knjižnega jezika (<i>pripravljaj, preklinjal, obiskal, poslühšal, kral in kralj, žival, do tal</i>), a kljub temu je prevladujoč grafem ⟨<i>ao</i>⟩.</p>
<p>10E) Dvoglasnik ⟨<i>io</i>⟩ se večinoma uporablja v naglašenem položaju: <i>včio, bio, cio</i>; vendar: <i>vračo, glasno in glasio, vido, širo, sfálo in sfalio, slabio, rodio, grešio, trüdio in trüdo</i>.</p>	<p>Pri Horvatu prevladuje v naglašenem položaju grafem ⟨<i>io</i>⟩ (<i>cio, bio, čemerio</i>), v nenaglašenem ⟨<i>o</i>⟩ (<i>dobo, molo, grehso, navcso, odgovoro, zacsüto, pridružso, tülo</i>, vendar tudi <i>molio, grehsio, zagrešio, navcsio</i>). V najzgodnejših pridigah je prisoten grafem ⟨<i>il</i>⟩ pod vplivom gradišćanske hrvaščine: <i>tocsil, vcsinyil, viszil, govoril, stil</i> ‚hotel‘, <i>dobil</i>. Sporadično se grafem ⟨<i>il</i>⟩ pojavi tudi v 3. obdobju zaradi vpliva SKJ: <i>bil, delil, podelil, prosil, Molil</i>.</p>
<p>10F) Dvoglasniki s pripono <i>-i (j)</i>: <i>lanski</i> za <i>lá□nski, malokdaj</i> namesto <i>malogda</i>.</p>	<p>Zaslediti je zgolj zapis <i>lanskoga</i>, za prislov ‚malokdaj‘ pa <i>malogda, malo gda</i> oz. <i>malo kda</i>.</p>

3.4 Neuresničena glasovna premena $j > d'$, $j > t' > k$

PAVEL (1916a: 102) polemizira tudi o tem, da Kleklovci ne upoštevajo narečne glasovne premene $j > d'$ oz. $j > t' > k$.¹⁹ Pravilno sicer ugotavlja, da se pri tem zanašajo na svoje »manjšinsko«, tj. dólinsko podnarečje, ki je od vseh prekmurskih podnarečij najbliže osrednji slovenščini, vendar meni, da t. i. prekmurskim Markom ta premena ni povsem tuja in da se zaradi vpliva »avstrijske slovenščine« oklepajo pisanja j v vseh položajih. Pozitivno pa se mu zdi, da so pri rabi j konsistentni in protislovij pri tem ni veliko. Navaja tudi primere: *z jedjov, jemlé, jamica, zdrávje, bojála, vesélje, merjé, dvá-trijé, potrjeni*; vendar *rojéni* in *prvorodjeni, cecátko, vucké*. Obsoja nepravilno pisanje moških množinskih oblik, npr. *mašinje, kovranje, luteranje, kalavinje, poganje, družbanje*, saj naj bi se v teh primerih j v govornem jeziku odražal kot d' .

Pri Horvatu so izpričani samostalniki *vucseniczke* (DPa4, 3), *vucseniczke* (DPa23, 4), *Prorocke* (NPr27, 1), *vucsenicke* (DPa36, 1) in *patriarcke* (NP222, 2), iz katerih je razvidna sprememba $-ck(j)e < *-cje$. Gre za osamljene primere, ki jih je lahko videl le v tiskih starejših prekmurskih piscev ali pa pri Kleklu, saj dólinski govori te glasovne premene ne poznajo. Premena $j > d'$ je nakazana v primerih, kot so *Z-budjeni, szhadjalo, szhadjao, Odhadjajte, szhadja, pohadjam, szhadjajo, odrüdjá, vu trüdjavi, rodjak, jedinorodjeni, prvorodjensztvo, oszodjeni, pomladjena, narodjena, odrédjeni, sédjena, vodjeni*, vendar je malo verjetno, da je Horvat za $\langle dj \rangle$ dejansko izgovarjal glas $/d'/$.

3.5 Soglasniške premene

Po Pavlovem mnenju sodelavci Ivanocy-Kleklovega tiska pogosto prilagajajo grafeme za soglasnike, kar pa namesto k izboljšanju jezika prispeva k nenavadnemu, tujemu prizvoku posameznih besed. Kot primer navede rabo $\langle lj \rangle$ namesto $\langle l \rangle$ (*ljúbézni, dobljene, zmoljeniva, blagoslavlja, postavljali, zgübljenih, dovoljeno, prostozvoljeni, državlján, králjeska, oslabljena, razdeljavati*), ki ga Kleklovci pišejo celo na koncu besede, »kar je absurdno povsod v vendskem govornem območju« (PAVEL 1916a: 104): *neprijátelj* poleg *neprijáteo*. Besedo *ogenj* nekateri zapisujejo z $\langle nj \rangle$, drugi z $\langle n \rangle$. Besede *gnjezda, gnjiliti* in *gnjüsoba* v živem govoru zvenijo kot *gnèzda, gniliti, gnüs, gnüsòuba*. Tudi pridevnika *vražji* in *božji* sta v prekmurskem narečju umetno ustvarjena, saj se v ljudskem jeziku sliši le *vràžji, bòžji*.

Pri Horvatu je odraz mehkega l' večinoma narečen ($\langle l \rangle$: *pole, vola, pozablene, prelomlene, rimlanszki, nedelo, krala, zadovoliti, ponavljanja, zemla, Voditela, ljubim, klücese* itd.), v 2. in 3. obdobju pa je vedno pogosteje opaziti $\langle lj \rangle$: *obljübi, dobljeno, ljúbézen, szpravljajo, nedeljo, peljati, spravljani, pripravlja, postelji, bojazljivi, vu mišljenji, ljüdi, ljübeznivo, valja, kralja, ljúbézni* itd. Nedosledno pisavo $\langle l \rangle$ in $\langle lj \rangle$ prikazuje spodnja tabela, v kateri je analizirana raba obeh odrazov v izbranih samostalnikih. Iz nje je razvidno, da se je Horvat zgledoval po jeziku prekmurske katoliške periodike in najkasneje v 3. obdobju nadomestil narečni odraz z osrednjeslovenskim.

¹⁹ Pri ugotovitvi o razvoju j je sledil Asbóthu in Škrabcu (prim. JESENŠEK 2013: 136–141).

Tabela 3:
Raba ⟨l⟩ in ⟨lj⟩ v izbranih besedah po posameznih obdobjih Horvatovih pridig

	-ljub-		volja im. ed.		nedelja		kralj rod. ed.		ljudje, ljudstvo	
	<i>l</i>	<i>lj</i>	<i>l</i>	<i>lj</i>	<i>l</i>	<i>lj</i>	<i>l</i>	<i>lj</i>	<i>l</i>	<i>lj</i>
1.	1325	19	36	0	11	0	90	2	515	5
2.	789	408	37	9	25	9	37	37	715	168
3.	16	1096	19	20	6	25	0	45	240	532
	zemlja im. ed.		bolje		ponavljati		(ne)pripravljen		izgubljen	
	<i>l</i>	<i>lj</i>	<i>l</i>	<i>lj</i>	<i>l</i>	<i>lj</i>	<i>l</i>	<i>lj</i>	<i>l</i>	<i>lj</i>
1.	55	10	227	102	216	0	9	4	39	1
2.	35	20	200	119	97	11	2	32	19	15
3.	0	52	10	274	11	35	0	40	1	64

Samostalniki *ogenj* Horvat vseskozi zapisuje z ⟨nj⟩ oz. ⟨ny⟩, podobno kot v Kleklovem tisku pa se pojavlja odraz ⟨nj⟩ v besedah *zgnjililo*, *gnyili*, *gnjüszen*, *gnyój*, *vu gnjoi*, *gnjizdo*, *gnjiloba*, *gnjiléča* ipd. Pridevnik ‚vražji‘ je v 1. obdobju pisan nedosledno (10-krat *vrajzsi -a -e*, 10-krat *vrazjsi -a -e*), v 2. obdobju prevladuje narečni zapis (9-krat *vrajzs-*, 4-krat *vrazsj-*), v 3. obdobju pa je pridevnik evidentiran samo enkrat: *vražža nevoščénost*. Narečni zapis prevladuje tudi pri pridevniku v pomenu ‚božji‘ (*bóži -a -e*), čeprav je zaslediti tudi knjižnoslovensko različico *božji -a -e* (v 1. obdobju 44-krat, v 2. obdobju 31-krat, v 3. obdobju 4-krat).

3.6 Druga problematika soglasniških grafemov

Druge pisne pojavnosti soglasnikov, s katerimi Pavel ne soglaša, so:

pisava ⟨er⟩ za zlogotvorni *r*: *obderži*, *goriderži*, *oberné*, *obernjeni*, *poverni se*, *vogerskoslovenski*, *červo*; *trebe*, *trebelo*;

pisanje samoglasniškega *l̥* v *brez štemplina*, v *svilnih reklinah*, *klobük*;

nedosledno pisanje *h*, tudi tam, kjer ta etimološko ni upravičen: a) v vzglasnih in medglasnih položajih (*zdehnoti*, *dolsprahšili*, *hodili*, *polehšati*, *poslühšavci*, *prehstrahseno*, *cehska družba*, *hčéri*, *lehko*), b) v izglasnih položajih (*stráh*, *práh*, *greh*, *grah*, *po nogáh*, *po grešni potáh*, *jih*, *vu vseh osmih dnévah*, *v teh letah*, *v podobaj živih*, *v naših srcaj*, *v molitvah i pesmaj*, *v žmetnih krajej*, *v tej dnévaj*, *pár rečih*, *lúidih* itd.).

3.6.1 Zapisovanje zlogotvornega *r*

V Tabeli 4 analiziram rabo naglašene zlogotvornega *r* pri Horvatu (v sam. *smrt* v vseh sklonih in njegovih tvorjenkah, npr. *smrti*, *posmrti*, *smrti*; v sam. *krv* ‚kri‘ v im. ed., v sam. *trnje* in svojilnem pridevniku *trnjev*; v sam. *krst* in njegovih tvorjenkah, npr. *okrsztiti*, *krsztni* – ne pa *krstiteo* ali *krščénik*, ki imata naglas na *i*; v sam. *krst* im. ed.; v prid. *grd(i) -a -o*) in nenaglašene zlogotvornega *r* (v prid. *(ne)mrtelen* ‚(ne)umrljiv‘ in sam. *(ne)mrtelnost* ‚(ne)umrljivost‘; v sam. *krščénik* in njegovih sklanjatvenih oblikah; v tvorjenkah iz morfema *-trp-*, npr.

trplénje, potrplivi, potrplivnoszt, najtrplivnejso; v nedoločnikih *zdržavati* in *zdržati*; v sam. *srce*; v nedoločniku *skrbeti* in njegovih tvorjenkah, npr. *poskrbeti, preskrbeti*). Ugotavljam, da v vseh besedah, ki sem jih preverjala, prevladuje zapis zlogotvornega *r* z grafemom <*r*>, razen v pridevniku (*ne*)*mertelen* in samostalniku (*ne*)*mertelnost*, ki v 2. in 3. obdobju izkazujeta prevlado <*er*>.

Tabela 4: Raba odrazov <*r*> in <*er*> za zlogotvorni *r* v izbranih besedah ali njihovih korenih po posameznih obdobjih

naglašeni <i>r</i>	-smrt-		krv im. ed.		trnje, trnjev		-krst-		skrb im. ed.		grd	
	<i>er</i>	<i>r</i>	<i>er</i>	<i>r</i>	<i>er</i>	<i>r</i>	<i>er</i>	<i>r</i>	<i>er</i>	<i>r</i>	<i>er</i>	<i>r</i>
1. obdobje	75	937	10	192	13	52	8	98	3	43	12	110
2. obdobje	7	778	3	139	5	35	5	105	2	41	28	51
3. obdobje	92	569	3	98	6	56	4	104	1	19	36	53
nenaglašeni <i>r</i>	(ne) <i>mrtelen</i> , (ne) <i>mrtelnost</i>		krščenic		-trp-		zdrža(va) ti		srce im. ed.		skrbeti	
	<i>er</i>	<i>r</i>	<i>er</i>	<i>r</i>	<i>er</i>	<i>r</i>	<i>er</i>	<i>r</i>	<i>er</i>	<i>r</i>	<i>er</i>	<i>r</i>
1. obdobje	23	25	76	468	10	220	12	28	48	356	0	3
2. obdobje	54	0	41	344	32	327	0	19	7	389	3	12
3. obdobje	37	9	44	408	9	139	2	12	22	345	5	30

Povedkovnik *treba* ima v 1. obdobju večinoma narečni zapis (*trbelo* 4-krat, *trbe* 10-krat; vendar *trebi* 2-krat), v 2. in 3. obdobju pa jo tako kot ostali Ivanocyjevi in Kleklovi sodelavci tudi Horvat zamenja z »umetno ustvarjenimi«, »neblagoglasnimi« oblikami (FTIČAR 1995: 153), vendar jih rabi nedosledno. Prim. rabo v 2. obdobju: *trbelo, trebelo* in *trebilo* (6 : 1 : 1), *trbe* 2-krat, *trbi* 2-krat, *trebe* 2-krat, *trebi* 30-krat; v 3. obdobju: *trbelo* in *trebelo* (13 : 2), *trbe* 5-krat, *trbé* 1-krat, *trbi* 1-krat, *trebe* 3-krat, *trebi* 40-krat.

3.6.2 Zapisovanje samoglasniškega *ʃ*

Besede s samoglasniškim *ʃ* Horvat zapisuje nereducirano, kakor se ta uresničuje v sodobnih dólinskih govorih: *Ragetlin, reklin, cigareline*.

3.6.3 Zapisovanje soglasnika *h*

Pisanje *h* je tudi pri Horvatu nedosledno. 1) Zgledi za *h* v vzglasnem položaju so: *hrana, hranov, hladi, hladni*; le sporadično je izpričana onemitev vzglasnega *h*: npr. *lev, hlev', lapecz, romi, rasta, hrasta', oštija, hostija', ram, z-rasztovoga, ladno, ladi, rano, oditi, ne odite, repeni*; hiperkorektnega *h-*: *herja, rja', herjavo, rjavo', Hevo, Evo'*. 2a) V medglasnem položaju pred konzonanti je *h* v zapisu lahko ohranjen: *lehko, lehka, lehkoga, zlehkoto, lehkomiselnó, polehkoto, omehcso, mehči, omehčilo, mehka, mehko, mehke, mehkozsvnom, mehkoživéči, zdehno, zdehnóti, povehnem, vöpihno, posehne* itd.; redko preide v *j*: *lejkmislenosztí, mejka, lejkotiti, zsmajnesi, žmajni, vu nojte* ali pa je odražen z *ø*: *omečila, omehčala', omečiti, szraniti, srano, narano, pernele, szprnéjo, szprné. Zev,*

ki nastane po izgubi *h*, lahko zapira tudi *v*: *novte, szprvnyeni, széva* ‚suha‘. 2b) Pred vokali medglasni *h* prehaja v *j*, ki je lahko odražen z ⟨*ǰ*⟩ ali ⟨*ø*⟩: *po zsmaji, vu kelii, z-keliom, ober kelia, smeja, z-jesziom, z jesijom*; zaradi nadnarečnih prizadevanj oz. skladno z zakonitostmi dólinskih govorov ob Muri (tri Bistrice in Črenšovci) pa je lahko ohranjen: *sneha, sneho, szúho, grehov, grejhe, strehe, straha, praha*. Hiperkorektni *-h-*: *vehr* ‚vrh‘, *rahma, rahno, rahniteo, olahdila, lahdna, prelahdenya, povahlis, povahljeni, orahnjevali, brahnijo, lehzsej, poszúhsi, strahšno, polehzsino, nrahvnoszt, grehšnik, poslúhšajte, krúhsnim, csehri* ‚hčeri‘. 3) V izglasnem položaju *-h* prehaja v *-j* (možna pisna odraza sta ⟨*ǰ*⟩ in ⟨*ø*⟩): *zsmaj, grej, szplój, keli, uszpej, jeszi* (< *jesih*); lahko pa je ohranjen: *kelih, szmeh, greh, krúh, prah, sztrah, sploh*. Hiperkorektni *-h-*: *recsih, stvarih, dnih, ljúdih, po njeh, ležeh, sztopah, včerah, odzgorah, nevolnoh szerczé, szvojo nevoloh, zalih dúh, z-sznah, húdiuh dúh, Vseh očih* itd. Izglasni *-h* v končnici *-ah* samostalnikov v mestniku množine v prekmurščini prehaja v *-j* (npr. *vu nyihovi szrczaj, vu trplénjaj; vu rokaj, vu grehsni veszeliczaj, po tej molitvaj; po prorokaj*), zaradi težnje po približevanju slovenskemu knjižnemu jeziku pa je v mlajših pridigah vse pogosteje odražen kot ⟨*h*⟩: *v-teh dnévah, vu telovni delah, vu nasi czérkvah, vu dve predgah, vu veliki grehah, pri dúsevni betégah* itd. V besednih zvezah so pogosto evidentirane neujemajoče se končnice *-ø*, *-j* in *-h* samostalnikov in pridevnikov v odvisnih sklonih, ki potrjujejo piščevo nekonsistentnost: *svojih najvékši sovražnikov, v-teh húdi szkúsnjavah, na zsarécsi kolah, vu te sztrahsni dnévah, vu szvoji terditvah, po vasih példaj, vu cslovecsih dúisaj*.

3.7 Oblikoslovje

3.7.1 Samostalnik

Po PAVLU (1916a: 106) so razlike med oblikami samostalnikov v Kleklovem tisku in tistimi v živem govoru manjše kot med pisnimi in govornimi samoglasniškimi in soglasniškimi odrazi, pisci pa so v oblikoslovnem pogledu doslednejši. Nepravilno pregibanje je po njegovem mnenju le sporadično. Kot primer navede ženski orodnik ednine *pod Marijinom zastavom*; na celotnem območju naj bi bila pravilna zgolj oblika *Marijinov zastavov*, kar pa ne drži, saj v krajih ob Muri (zanesljivo tri Bistrice) še danes ohranjajo prvo, arhaičnejšo obliko (upoštevajoč *-m > -n*). Možno je, da jo je Klekl pisal vsled govorjenega stanja v Črenšovcih, ki so sosednje naselje treh Bistic. Napačne oblike, ki jih je Pavel navedel, so še: *z cerkevjav* namesto *z czérkvov, kak v ednom sni* (pričakovan diftong v končni legi), *med lústjav* nam. *lústvom, 15 rimszkih papov* nam. *páp, mojih potov* nam. *poti, blišči se v njéni očih*. Ženski samostalniki na *-ev* in samostalnik *pesem* se včasih sklanjajo po *i-*, včasih po *a-*sklanjatvi. Dvojnične oblike so prisotne tudi pri samostalnikih *čúdo, sluga* (za svojega *sluga, za volo stotnikovoga slugo*), *letó* (v *desetih letah, letih*). Samostalnike moškega spola v orodniku množine zastopajo tri različne končnice: *-i*, ki je najpogostejša, *-mi* in *-ami*. Pisci radi pišejo moške množinske oblike *z-je*, vendar so pri tem nedosledni (*siromacje, prorocje, prorocke*,

vucké, junácje, naročnicje, vojacje, apoštoli in apoštolje, prijáteli in prijátelje, pisatelje in pisateli, angelje in angeli, očovje in očevje itd.), kar je izpostavljeno že pri glasoslovni problematiki.

Med naštetimi značilnostmi samostalnikov, ki jih je v Ivanocy-Kleklovem tisku zasledil Pavel, in značilnostmi samostalnikov v Horvatovih pridigah je mnogo vzporednic. Orodnik ednine ženskega spola pri Horvatu prav tako zastopa končnica *-om* (*z-razdrazenom vnozinom, za pravicom, med grmlaicom, Z-denésnjom nedelom, z-perikom, z-polovicom* itd.) oz. *-on* (*z-molitvon, z-kakson neszrecson, z szvojón rodbinon, pred zsétvon*), vendar je pogostejša *-ov* (*szlادkocsov, pred žétvov, z-tov zgúbitvov, Z ločítvov, zadnjov nedelov, z-ednov procesiov* itd.) oz. *-óv* (npr. *z-ednov rokóv, z-zemlóv*). Samostalni *pot* se v nekaj primerih kaže kot moški (*po onom poti, on pot, drúgoga pota, po potu, po sterom potu, na konci toga pota*), roditelj množine samostalnika *papa* ‚papež‘ ima prav tako končnico *-ov* (*vu zgodovini papov, od papov, 30 rimszkih papov, korenje papov*). V mestniku množine samostalnika *oči* se podobno kot v katoliški publicistiki sporadično pojavlja neljudska končnica (*erdécsi plamen gori vu nyegovi ocsi; vu bóži očíh*). Ženski samostalniki na *-ev* se tudi pri Horvatu sklanjajo po dveh sklanjatvenih vzorcih, npr. *cérkev* in *cérkva* im. ed., *cérkve* in *cérkvi* rod. ed., *cérkev* in *cérkvo* tož. ed., *molitev* in *molitva* im. ed., *molitve* in *molitvi* rod. ed. Za orodnik množine samostalnikov moškega spola tudi Horvat uporablja tri različne končnice: *-ami* (*med sztebrami, z-grehami, z-csemérami, za apostolami* itd.), *-mi* (*z-csinmi, szinmi, zakonmi, zvonmi, narodmi* itd.) in *-i* (*pred pogani, z-pijanci, pred sodniki, med szvéczy, pred szziromaki, Z-stariši*), pri čemer v 1. obdobju prevladuje prva, ki je značilna prekmurska, v 3. obdobju pa zadnja, najbolj približana standardni slovenski.

Podobnost med jezikom Kleklovcev in Horvata je zaslediti tudi v nedosledni rabi moških množinskih končnic *-i* in *-je*, ki jo prikazuje spodnja tabela.

Tabela 5:
Raba množinskih končnic pri izbranih samostalnikih po posameznih obdobjih Horvatovih pridig

Samostalni	hohar-		apoštol-		pastir-/ pastér-		poglavar-		stražar-		čuvar-		angel-	
	-i	-je	-i	-je	-i	-je	-i	-je	-i	-je	-i	-je	-i	-je
1. obdobje	22	6	12	63	5	4	1	0	2	5	0	5	2	93
2. obdobje	14	0	78	42	0	14	8	2	0	2	3	2	50	74
3. obdobje	21	1	66	0	6	1	6	1	0	1	2	0	37	16

3.7.2 Pridevnik, zaimek in števnik

Kar se tiče števnikov in zaimkov, se PAVLU (1916a: 107–108) zdijo nenavadne sledeče oblike: *poznam dvoje srcé, od toga bi vam rad pripovedávac* (namesto *dvej srcej, od tevi*); *dvoja pobožna dúša, štere sta prosile* (pravilneje: *dvej pobožnivi dúši, šterivi sta prosile*). PAVEL (1916a: 109) omenja še več nepravilnih oblik, ki so preveč oddaljene od govornega stanja: *več stoletja, tresiti* ‚30‘, *boše* ‚boljše‘,

težja, grše, lehek, težek. V besedilih Ivanocyjevih in Kleklovih sodelavcev se pojavljajo »avstrijskoslovenski« zaimki *jihva, jidva, njidva, midva, vidva* namesto prekmurskih *jiva, ňiva, müva, viiva*. Nedoločni zaimki sovpadajo z nikalnimi: *ešče nikaj moči* ‚nekaj‘, *nikšo igro* ‚neko‘, *iščejo nikoga* ‚nekoga‘. Nedosledno je pisanje nekaterih osebnih zaimkov: *njihovo, njuvo in njüvo; z tebov in med sebov; proti njoj in njej*.

Zaimkov *midva* in *vidva* pri Horvatu ni zaslediti (namesto teh: *miva* in *viva*), pojavlja pa se zaimek *njidva* ‚njiju‘ (*vcio je nyidva*), ki je veliko pogostejši kot *njiva* (*vküp njiva vdaris; njiva Bóg ne bi bio tak ternok kaštigao*).²⁰ Naglasna oblika zaimka za ženski spol v dajalniku in mestniku ednine je tudi pri Horvatu dvojnična (*njoj in njej*), vendar je *njoj* oz. *njój* vseskozi prevladujoča. Za orodnik ednine samostalniških zaimkov *mano, tabo* in *sabo* so evidentirane narečne oblike *menom, menov, tebov, tebov, sebov, sebov*, pri čemer prednjači končnica *-m*. Oblika *nyév* [‚njü:uf] za ‚njihov‘ se v 1. obdobju pojavi 8-krat, v 2. obdobju 3-krat, v 3. obdobju pa je avtor ne zapisuje več in jo v celoti nadomesti s knjižnoslovensko *njihov*. Nedoločni zaimki so prav tako izenačeni z nikalnimi, kar prikazuje spodnja tabela in jasno ponazarjata primera: *denok ma nikoga* ‚vendarle ima nekoga‘; *nikoga nema* ‚nikogar nima‘.

Tabela 6:
Primerjava oblik nedoločnih in nikalnih zaimkov pri Horvatu²¹

	nekdo (nedol., os.)	nihče (nik., os.)	nekaj (nedol., neos.)	nič (nik., neos.)
I	<i>nišče, nikaki, ništerni</i>	<i>nišče</i>	<i>nikaj</i>	<i>nikaj</i>
R		<i>nikoga</i>	<i>nikaj</i>	<i>nikaj, nikoj, ničesa, nič</i>
D	<i>nikomi, nikakomi</i>	<i>nikomi</i>		
T	<i>nikoga</i>	<i>nikoga</i>	<i>nikaj</i>	<i>nikoj</i>
M		<i>vu nikom</i>	<i>vu nikom</i>	
O		<i>z-nikim</i>		<i>z-nikim</i>

Naštevam še nekaj neposrečenih sklanjatev pridevnikov, števnikov in zaimkov, ki se pojavljajo v Horvatovih pridigah: *med nemi sztvári* (pravilno *med nemimi stvarmi*); *po nej dugo trpécsim necsisztim zsvlénjom* (prav. *trpécom/-em nečistom živlénji*); *Jeroboam zsidovszki kral je szvojóv 10 pokolejniov od pravoga Boga vkraj vtrgno* (prav. *svójih 10 pokolejniov*); *Stera dela szo té trijé pozvane nazajdrzsala od onoga* (prav. *té tri*); *nekajmo té tri példo naszledüvati* (prav. *(od) tej trej*); *kak je zvao te trijé modri* (prav. *té tri modre*); *nad vszój zemli* (prav. *nad vsóv zemlów*); *vszaki sztopaj, stere od doma do czérkvi vcsinite* (prav. *šteroga*).

²⁰ Na Dólinškem, kjer je sprva služboval Horvat, je pogostejša oblika ‚*njeva*‘.

²¹ Horvat je moral nedoločne oblike zaimkov prevzemati iz Ivanocy-Kleklovega tiska, saj so v sodobnem govoru treh Bistic in Črenšovcev uveljavljene e-različice: ‚*nešče*‘, ‚*nekdo*‘, ‚*nešterni*‘, ‚*nekateri*‘, ‚*nekomi*‘, ‚*nekomu*‘ itd.

3.7.3 Predlog

PAVEL (1916a: 109–110) komentira rabo predloga *z*, ki v prekmurskem narečju nadomešča osrednjeslovenski predlog *iz*. Za Ivanocy-Kleklov tisk opaža, da narečni predlog *z* in glagolsko predpono *vö-* pisci zamenjujejo z *iz*, npr. *iz zvezd, iz šterih, iz hiš, iz srca, iz njega, iz sebe, iz večih fâr z Medjumurja, izhaja iz püščave, iz pod steroga; izročo je* (namesto *zročo*), *izvirajoče; izpelati* (nam. *vöspelati*), *izdavati* (nam. *vödávati*), *izpostávlénoga* (nam. *vöpostávlénoga*). Tudi za predlog *o* trdi, da je nov in v ljudski jezik prenesen pod vplivom knjižne slovenščine: *zavolo pravice o Marijinom poprijétji* namesto *od Marijinoga poprijétja*. V zgodbi »Peter, ali moč dobre vzgoje«, objavljene v *Kalendarju Srca Jezušovoga* leta 1916, pa je Pavel večkrat zasledil rabo predloga *h* pred *k* in *g*, ki prav tako v prekmurskem narečju nikoli ni bil živ. Zaradi vseh nedoslednosti meni, da jezik »najnovejših« tiskov »ni ne vendski ne avstrijskoslovenski, temveč nekakšna svojevrstna, muhasta, zmešana, celo pogosto smešna zmes obeh« (PAVEL 1916a: 110).

Za predlog *iz'* je Horvat v 1. obdobju rabil *z* (npr. *z-rane, z-lübéznosti, z-trnja, z-szvoji vüsz, z-Babylona*), zelo redko pa *iz* (*iz zaverzsene Jézusove csrede, iz zahvalnoszti, iz szkrivnoga razodetja*). V predponi se *iz-* pojavi le 5-krat v samostalniku *izhod* in v pridevniku *izhajajócséga*. V 2. obdobju je *iz* kot predlog in glagolska predpona že veliko pogostejši: *iz dna, Iz szv. pizsma, iz ljübézni* (2-krat), *iz zemlé, iz csisztoga milüvanja, iz njegoví ran, iz njih, iz njegoví vüsz, iz zagotovljenoszti, iz szv. vere, iz taksi hizs, Iz njihovoga szada, iz zadrege, iz püscsave, iz zlatom, iz vszeh* (2-krat), *iz vszega, iz tiszke, iz szrca; izrocsiti, izobcsi* (2-krat), *izobcsijo, iznicsüjo, izrecsena, izgovarjajo, izgovarjao, izgovarjas, izgovarja* (2-krat), *izvolila, izhaja* (3-krat), *izvira*; vse več pa je tudi samostalnikov in pridevnikov, ki imajo *iz-* v predponi: *izgovarjanjom, izhod, izhoda, izhodi* (2-krat), *izgovora, izgovor, izreke, izdelane, izhajajócséga* (5-krat), *izhajajócsi* (5-krat), *izhajajócsém, izh.* (krajšava za *izhajajóčéga'*), *izmisljene, izversztno*. V 3. obdobju je raba predloga *iz* namesto narečne različice *z* najpogostejša. Avtor ga sporadično zapiše tudi tam, kjer v sodobnem knjižnem jeziku ni upravičen, npr. *iz Olivske gore, radost sija iz obraza*.

Namesto knjižnoslovenskega predloga *o* Horvat dosledno rabi zgolj predlog *od*, ki zahteva roditeljsko vezavo: *od tistoga strahšnoga dnéva, I od toga szí bomo dnjesz premislavali, Teliko se ešče nigdar ni govorilo od ljübézni* itd.

Predlog *h* v Horvatovih pridigah ni evidentiran. Predlog *k* stoji pred vsemi besedami, tudi pred tistimi, ki se začnejo na *k-* ali *g-*: *k-krizsi, k-konci, k-krühi, k-glavi, k-Gospodi, k-gostüvanji* ipd.

3.8 Glagolske oblike -či in pomožne glagolske oblike v prihodnjiku

PAVEL (1916a: 110) izraža skrb nad rabo glagolskih oblik *-či*, katerih nedoločniške oblike Kleklovci izenačujejo z velelnišskimi in s tem povzročajo zmedo pri pravilnem razumevanju njihovega pomena, npr. *speči* namesto *spečiti, doseči* nam. *doségnoti, vleči* nam. *vlejčiti*. Da gre za vpliv slovenskega knjižnega jezika, potrjuje

hkratna prisotnost narečnih nedoločniških oblik, kot je *pomočti*, in hiperkorektnih, kot sta *povržti* in *površti*.

Pomožne glagolske oblike za prihodnji čas, prisotne v pisnem jeziku in tiste, ki jih govori ljudstvo, Pavel primerja tabelarično. Ugotavlja, da se v tisku še vedno pogosteje pojavljajo daljše oblike namesto narečnih krajših: *bodem* in *bom* namesto *mo*, *n*; *bode*, *bo* namesto *de*; *bodete*, *bote* namesto *te* itd. Tako je zaslediti neljudske primere, kot npr. *trüdio bom se nam. trüdo mo se, bomo se bližali nam. mo se bližali, razumo bo nam. de razmo.*

Pri Horvatu so prav tako prisotne narečne oblike nedoločnikov na *-či*: *doszégnoti, vrcsti, podvrcsti, povercsti, tecsti, vöprevlecsti, vlecsti, lecasti, pripomočti, odseçti, zavrçti, streçti, zateçti*; od hiperkorektnih le *verzsti, zaverzsti*. Dolge oblike pomožnika *biti* v prihodnjiku pa so prisotne tudi pri njem. Analiza rabe v pridigah je pokazala celo, da so veliko bolj pogoste kot krajše oblike. Za 3. obdobje pisanja pridig je bilo ugotovljeno tudi, da so narečne oblike začele nadomeščati knjižnoslovenske: *bo* (3. os. ed.) namesto *de*, *bomo* (1. os. mn.) namesto *mo*, *bodo* (3. os. mn.) namesto *do*: *Z cela drugaçi vtis bo napravo; Çi se bomo tak pripravljali; I skvarjeni bodo pravili brigóm* ipd.

3.9 Skladnja

Od skladenjskih posebnosti se PAVEL (1916a: 111) dotakne pogosto manjkajočega pomožnega glagola pri tvorbi preteklika: *sreçao se ž njim; ka vodo grabilo v jamico; bila jako lepa; tak je štela ona sáma, kda právila; verjem, ka ne med nami niednoga; ne bilo çüti; žalost bila za njé*. Pavel ocenjuje, da ne gre za nepravilnosti, saj je tudi v živem govoru tako. Napake pa se pojavljajo pri vezljivosti glagolov s samostalniki, npr. *pokáži se nam dobro mater* (manjka predlog *za*). Nadalje Pavel analizira rabo večfunkcijskega veznika *ka* oz. *kaj*. Veznik *kaj* pisci rabijo v vprašalnih povedih in v predmetnih odvisnikih, v drugih odvisnikih pa *ka*, četudi je v narečju prisoten le slednji. Vendar so tudi tukaj nedoslednosti: *povej mi, kaj si začneš; oblast je dovolila, kaj dozday esce nikdár ne, ka se sme list izdávati; naj molita, ka ne bo protistao; je šo, ka bi zbüdo Lazara* itd. Besedni red »sodobnih« pisateljev je po Pavlovem mnenju okoren in zapleten kot pri starih pridigarjih. Svojnega roditelja ljudski jezik ne pozna, pisci pa ga kljub temu rabijo: *dišeçega pa navadnoga jaliça listje; zráven k svetice štampeti; na ednoga stariša mrtvo telo; naše domovine mejé; toga logá ceno; naročnikov število*. Vrstni red prilastkov v besednih zvezah zapisujejo ravno obratno, kot ga je slišati v narečju: *to je pot Mariji dopadliva*.

Odsotnost pomožnega glagola v pretekliku je značilna tudi za sodobna severovzhodna narečja (ZORKO 1998: 229). Pri Horvatu je vidna v zgledih, kot so: *lüsztvo, stero Jézus odküpo; csüdnovita dela csino vu szvojém zsvlényi; gda nyój eto pravo; angeo, steri na zemli nebeszko zsvlénnye ponavlaao*. Pogosto pa manjka – verjetno zaradi madžarskih interferenc – tudi prosti morfem *se* pri glagolih, kjer je ta nujen: *szmo odpovedali vragi; té je z-miloszernim poglédon na nyega zglédno; odpovedali szmo grehi; prilikov ne bomo ogibali; z-Boga nemre*

cslovek norcza réditi; dobroj példi szvojé materé more zahvaliti; kak eden scserv plazi itd.

Nekateri glagoli imajo ob sebi drugačno sklonsko dopolnilo, kot je normirano v sodobnem slovenskem knjižnem jeziku. Denimo glagol *pomagati* se veže s samostalnikom v tožilniku namesto v dajalniku (*pomaga csloveka; té nasz pomaga; pomagao je nyé; pomagajte szíromake, szírote*), glagol *trkati* pa s predložnim mestnikom namesto s tožilnikom (*trka na naši sračah*). Od sodobne norme odstopa tudi raba nekaterih predložnih dopolnil: *lúbéznoszt Goszpodna Boga proti nami* (pravilno *do nas*); *je tiszti ocsa miloszrden bio proti szvojemi razszípnomi szini* (prav. *do svojega razsípnoga sina*); *ne obrné kraj z-nyega szvoje ocsi* (prav. *od njega*); *stero sze szmijé na vasz* (prav. *z vas*); *ka sze je Jézus vu tom vremeni z-pred zsidovov szkrio* (prav. *pred židovami*); *nekajmo nevoscsíeni biti na njihovo szrecso* (prav. *za*); *bojaznoszt od szodnyega dnéva* (prav. *pred szodnjim dnévom*); *sze vnogi bojijo od lúdiuh* (prav. brez predloga *od*).

Tudi pri Horvatu opravljata veznika oz. zaimka *ka* in *kaj* več funkcij in sta rabljena nedosledno. Predmetne odvisnike lahko uvajata oba, poleg njiju pa se pojavlja še *da*. Navajam nekaj zgledov: *činte vse, ka vam sv. Józef vele; naj svet govori i guči, kaj ščé; z-kem je ono vadliúvao, da za voló szvoji grehov je ne vreden na ono, ka bi szvoje ocsi na nébe zdigno; escse tiszto vöverzses z-zselodca, kaj szí prle z-tékom za zdravje pozsívao; Gizda ne dopüsztí, ka bi vervao tiszto, kaj ne razmim; Da je pekeo sztrahovitne kastige meszto, to nam szvedocsi Szv. Dúh Bóg*. V vprašalnih povedih je v vlogi zaimka pogosteje *ka*, vendar se sporadično pojavlja tudi nenarečni *kaj*: *Ka bodo pa lúdjé pravili?; Ka je pa krcsma?; Kaj nam je za vcsiniti mozsjé, bratje?; Čí se je blažena Angela čütíla kak stréta po te rečah, kaj naj pravimo ešče mí? Funkcijo poljubnostnega zaimka pogosteje opravlja kaj: csi drúgi kaj hüdoga vcsini; sto mí kaj more?; Csi cslovek kaj napraviti scsé; Čí je što komi kaj vzéo; i gda bi mogli od Nyega ka csüti*. Zanimiv je veznik *da*, ki pogosto stoji pred drugimi vezniki in opravlja vlogo nekakšnega uvajalca v predmetni odvisnik: *Vszaki naj pita szebé, da jeli szam jasz tiszti, vu sterom té greh lada; szpoznati szmo mogli ono, da ka je zrok; nemremo zarazmeti, da kakda je to mogocse; premislavajmo szí dnjesz, da ka szmo oblúbili; pokažemo vsepovsíedi, da čídí smo; vcsaszi pozabi, da kakszo nerédnoszt je na szvojém obrazi vido; z-lastivne sküšnjé zna, da kak hüde so včasik sküšnjave*.

Svojilni roditelj in zapostavljeni prilastek sta sredstvi, ki sta bili pri starejših prekmurskih piscih pogosto izrabljani. Tudi v Horvatovih pridigah je tako: *Csloveka dúsa, Jezusa lúbézen, dobroga ocsé blagoszlov, velikoga grehsnika nogé, nyidva lagojo példo, nasi dús rane; Zsitek nas, szerczé tvoje, Bogi nasemi, decza bózsa, szmrti nase, ogenj sztrahsen, šereg svéti* itd. Po NOVAKU (1969: 228) je »namen take nenavadne stave besed, doseči slovesen, vzvišen učinek, kakršen se zdi pisatelju o nevsakdanjih rečeh primeren in ustrezen vsebinik«.

3.10 Besedišče

PAVEL (1916a: 112–113) v 10. točki ocenjuje besedišče prekmurskih piscev. Trdi, da so starejši pisatelji skromen prekmurski besednjak širili s pomočjo novotvorjenk in izposojenk, novejši pa želijo zadostiti leksikalnim potrebam novega, knjižnega jezika, zato besedni zaklad bogatijo predvsem z izposojanjem besed iz osrednje slovenščine. Tako v njihovi literaturi domače besede zamenjujejo besede iz »avstrijskoslovenskega«, pa tudi hrvaškega jezika: *od sela do sela* (namesto *vés, vesnica, gmajna*), *svetovni* (nam. *svečki*), *kjer* (nam. *gde, ge*), *čolnič* (nam. *čun, čúnek, čúnič*), *svetinjica* (nam. *podóba, svéta podóba, kejp*), *deva* (nam. *divica, diklina, divojka*), *vice* (nam. *purgatorium*), *še* za (*e*)šče, *kri* za *krv*, *zopet* za *pá, páli(k)*, *natančno* za *natenci*, *raj* za *paradižom*, *uvod* za *vpelávanje*, *spočeti* za *poprijéti* itd. Za novotarije Pavel prepoznava tudi besedje, kot je *redarstvo*, *zavitek*, *vpliv*, *kaj se tiče*, *dopisnica*, *bolnišnica*, *izpit*, *pešpolk*, *polkovnik*, *naslov*, *četa*, *zrakoplovec*, *bodi si*, *oseba*, *razmerje*, *svota*. Pisci nove besede tudi sami tvorijo. Tako nastajajo sklopi in zloženske tipa *samogasébezatajüvanje*, *sadanosno*, *delanezmožen*, *pesmivoditelj*, *lúbvavipun*, *poledelec*, *vnéboidejnje*. Ker so sodelavci katoliške periodike večinoma obiskovali madžarske šole in madžarščino obvladajo, se v tisku pojavlja mnogo kalkov tega izvora: *opominajoč opominajo*, *občütki me obdájajo*, *na srcé njemi navéže*, *svet je plavao v radosti*, *vküpzapriszeganye*, *želéč sam želo*.

Besedje v pridigah Jožefa Horvata je bilo že obravnavano (HORVAT 2022). Analiza je pokazala, da prevladuje panonsko besedje, ki ga spremljajo germanizmi in madžarizmi, redki romanizmi in turcizmi, pa tudi cerkveno latinsko oz. grško izrazje, ki je povsem umestno za pridižni žanr. Horvat je odraščal v dvojezičnem, hrvaško-madžarskem okolju in obiskoval madžarske šole,²² zato se tudi v njegovem jeziku odraža obvladovanje madžarščine na različne načine: a) v madžarščini so pisane datacije in krajevne navedbe ter razne opombe, npr. *Nagy Pénteken Cserencsócson, Befejezés hiányzik*, v nekaj pridižnih polah pa se skrivajo tudi njegova pisma cerkvenim dostojanstvenikom v madžarščini; b) prisotni so različno stari madžarizmi, ki so se v prekmurskem narečju ukoreninili v različnih obdobjih, npr. *alduvati*, *beteg*, *kejp*, *lampaš*, *orsag*, *vadliivati*, *varaš*; c) fonološko-pravopisna prilagojenost prevzetih besed madžarščini, npr. *haszan*, *apát*, *spongya*, *gyüngy*, *faklya*, *bolonyai*; č) prisotnost madžarskih kalkov, npr. *düšnavejst*, *hižni zakon*. Osrednjeslovenske besede je Horvat poslušalcem približeval postopoma, z uporabo sinonimnih nizov, npr.: *naznanüje prihod*, *prisészt*; *v tezsavaj* – *v nevolaj*; *naj bode szpomlad*, *szprotoletje*; *na szton korine*, *rózse denete*; *hasnüj čas*, *vremen*; *pijane i psüivájóče družbe*, *tivarišije*; *more biti že poprej*, *prle*. V 3. obdobju je že bolj suvereno nadomeščal narečne besede z osrednjeslovenskimi, na kar so najbolj vplivale prevodne predloge pridig iz *Duhovnega pastirja*: *cintor* > *pokopališče*, *doktor* > *zdravnik*, *potrplénje* > *potrpežljivost*, *beteg* > *bolezen*, *prišést* > *prihod* itd. Novotvorjenke je prevzemal od svojih predhodnikov – Jožefa Košiča, Jožefa

²² Po osnovni šoli v Veliki Nardi se je vpisal na kraljevo katoliško gimnazijo v Sombotelu, potem pa vstopil v sombotelsko bogoslovje (ZVER 2022a).

Bagaryja, Imreta Agustiča in drugih (npr. *rokodelavec*, *poljedelavec*, *nesramnjača*) –, preko Mohorjevih knjig in osrednjeslovenske katoliške periodike pa je spoznal in začel v pridige vnašati besede, kot so *častilakoten*, *neprijateljinja*, *pređugačiti*, *vodotoč*, *velikoserčnost*. Domnevam, da je posamezne besede tvoril sam ali pa jih je prevzemal iz Ivanocy-Kleklovega tiska, katerega besedni korpus še čaka na svoj nastanek. Navajam le nekaj zanimivejših tvorjenk: *bogoslužba*, *brezbožnjak*, *diktalivati*, *dolinesač*, *gojaček*, *kamenivalec*, *kradnivanje*, *leškoživóci*, *mrmravčina*, *mulativanje*, *natureznanost*, *neporazumljenje*, *ništovridnjak*, *orianski*, *pavučinar*, *preddedek*, *prekstopaj*, *prisiljavkinja*, *rožnovenčen*, *zanemaranjač*, *zasramnjak*, *žalivavanje*.

3.11 Tiskarske napake

PAVEL (1916a: 116) meni, da tiskarske napake v publikacijah Ivanocyjevih in Kleklovih sodelavcev raziskovalcem, ki želijo znanstveno preučevati jezik, povzročajo številne težave. Med njimi omenja le nekaj diakritičnih znamenj, stavljenih na neupravičena mesta: *zánje* (nam. *za njé*), *náše* (za *naše*), *sledjén* (za *sledjen*), *zádüši* (za *zadiši*) in *prelüblené* (za *prelúbléne*).

Horvatove pridige so rokopisne, a je tudi v njih kar nekaj spodrslijajev, nastalih bodisi zaradi avtorjevega začetniškega neznanja jezika bodisi zaradi njegove površnosti, npr. *csuvarón*, *lejpotón*, *dikón*, *ové dobré*, *ednój*, *terpó*, *edné*, *mojój*, *popón*, *szamómi*, *zakón*, *etó*, *grehnik*, *zgdigni*, *vküpszraviti*, *Zsalosztón*, *apostoljo*, *krscsikov*, *obhojilom*, *židovovov*, *griprimejo*. Poznavalci in materni govorci prekmurskega narečja jih večinoma zlahka prepoznajo za lapsuse.

4 Zaključek

Na podlagi primerjalne analize potrjujem tezo o vplivu katoliške periodike zgodnjega 20. stoletja na jezikovno podobo rokopisnih pridig Jožefa Horvata, saj ugotavljam, da je njegov jezikovni sistem v mnogočem podoben jeziku sodelavcev Ivanocyjevega in Kleklovega tiska. Tudi Horvat se je v glavnem naslonil na dólinsko različico prekmurskega narečja, pri tem pa skušal ohranjati visok, nadnarečni jezikovni nivo, primeren za bogoslužno rabo. Tako kot ustvarjalci katoliške periodike je postopoma opuščal stavo diakritičnih znamenj, dajal prednost etimološkemu zapisu pred fonetičnimi poenostavitvami, poenoglašal diftonge ter poknjiževal glasovne premene in narečne oblike besed. Njegovo glasoslovje in oblikoslovje je približno tako nedosledno kot v publikacijah Ivanocyjevih in Kleklovih sodelavcev, česar pa mu ne gre očitati: prvič zato, ker so bile njegove pridige v osnovi besedila, pripravljena za prenos do naslovnika preko slušnega prenosnika, drugič pa zato, ker slovnica prekmurskega jezika, na katero bi se lahko naslanjali on in drugi pisci, še ni bila natisnjena (slovnica Štefana Kúharja iz 1913 in Pavlova slovnica iz 1942²³ sta ostali v rokopisu oz. tipkopisu), zato tudi pisni jezik ni mogel biti enoten. Kljub

²³ Slovnica je bila za objavo pripravljena že leta 1916, a takrat zaradi več okoliščin ni mogla iziti (PAVEL 2013).

ohlapnejši in nedoslednejši rabi glasovnih prvin in oblik pa je njegov jezikovni sistem celostno gledano dokaj stabilen in enovit. Tako kot jezik Kleklovcev »je z razvojem v danih družbenih okoliščinah prevzel poleg sporočanijske in identifikacijske tudi v nekem smislu narodnoreprezentativno vlogo« (MARKOJA 2004: 29), zato mu ne smemo zmanjševati pomena. Nekatere skladijske značilnosti (vrstni red prilastkov v besednih zvezah, svojilni rodilnik, vezljivost, zapleteno zložene povedi) je Horvat prevzel od starejših prekmurskih piscev, zlasti v besedišču pa je vidno, da si je prizadeval za postopno približevanje »avstrijskoslovenskega« jezika prekmurskemu ljudstvu in tako odprl pot vpeljavi slovenskega knjižnega jezika v vse oblike sporazumevanja, kar je bilo po združitvi Prekmurja z matico nujno.

LITERATURA

- Bajzek Lukač, M. (2017)
Pavlov odnos do prekmurščine na začetku 20. stoletja. V: Avgust Pavel med Slovenci, Hrvati in Madžari. Maribor, 83–89.
- Ftičar, J. (1995)
Jezik v Kleklovih delih. V: Kleklov simpozij v Rimu. Celje, 147–160.
- Ftičar, J. (2006)
Jožef Sakovič – veščak prekmurskega jezika. V: Jožef Sakovič – graditelj in buditelj: ob devetdesetletnici nove cerkve v Turnišču. Turnišče, 43–46.
- Horvat, N. (2020)
Analiza jezikovnih značilnosti v prekmurskem koledarju Dober Pajdás kalendárium. Časopis za zgodovino in narodopisje, 2020. 1. 59–83.
- Horvat, N. (2022)
Besedje v pridigah Jožefa Horvata. V: Slavistična prepletanja 3. Dostopno na: <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/668>. 267–286.
- Jesenšek, M. (2008)
Trubarjeva in Küzmičeva različica slovenskega knjižnega jezika. *Slavistična revija*, 2008. № 4; 2009. № 1. 199–209.
- Jesenšek, M. (2013)
Poglavja iz zgodovine prekmurskega knjižnega jezika. Maribor.
- Markoja, D. (2004)
Oblikoslovna podoba besedil prekmurskega knjižnega jezika od 18. do 20. stoletja. Magistrsko delo. Ljubljana.
- Markoja, A. – Zver, S. (2008)
Izvir Borovnjakove narodne zavesti in njen vpliv na Ivanocyja, Bagáryja in Jožefa Klekla st. V: Življenje in delo Jožefa Borovnjaka. Maribor, 89–102.
- Novak, V. (1969)
O slogu prve prekmurske knjige. *Slavistična revija*, 1969. № 2. 227–232.
- Orožen, M. (1974)
O vzhodnoslovenskem knjižnem jeziku. V: Zbornik Štefana Küzmiča: gradivo s simpozija ob 250-letnici rojstva. Murska Sobota, 114–122.

- Pável, A. A (1916)
A legújabb vend irodalom nyelve. *Nyelvtudomány*, 1916. № 1. 1–27., 102–116.
- Pavel, J. (2013)
Zgodovina sto let starega rokopisa. V: Prekmurska slovenska slovnica/Vend nyelvtan. Maribor, 395–400.
- Smej, J. (1975)
Pastoralna dejavnost Ivanocyjevega kroga. Inavguralna disertacija (delni natis). Maribor.
- Ulčnik, N. (2009)
Začetki prekmurskega časopisja. Maribor.
- Zorko, Z. (1998)
Haloško narečje in druge dialektološke študije. Maribor, 1998.
- Zver, N. (2022a)
Razlikovalne jezikovne prvine v različicah prekmurskega narečja v pridigah Jožefa Horvata. *Slavistična revija*, 2022. № 3. 255–268.
- Zver, N. (2022b)
Življenje in delo pridigarja Jožefa Horvata. *Studia Historica Slovenica*, 2022. № 1. 63–100.
- Zver, N. (2023)
Poenotenje slovenskega knjižnega jezika v prekmurskih katoliških pridigah 1. polovice 20. stoletja. V: Dialektologija na Dnevih akademikinje Zinke Zorko. Maribor, 223–246.